

Mr. Adnan TINJIĆ

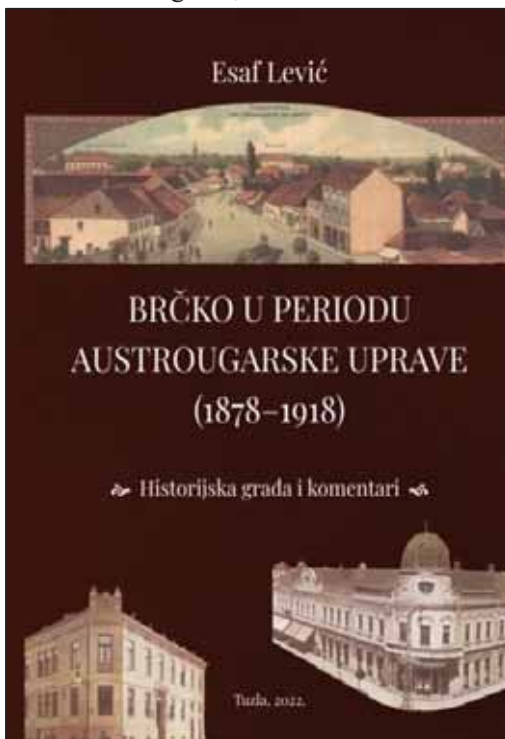
Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona
tinjicadnan@gmail.com

UDK/UDC: 94:930(497.6 Brčko)"1878/1918" Lević E. (049.3)

**Esaf Lević, BRČKO U PERIODU AUSTROUGARSKJE
UPRAVE (1878-1918). Historijska građa i komentari,
Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla,
Tuzla 2022, 363 str.**

Publikovanje primarnih i sekundarnih historijskih izvora ključno je za omogućavanje kvalitetnijeg i boljeg historijskog istraživanja, a ujedno je i kruna stručne arhivističke obrade i pripreme arhivske građe, i nešto čemu arhivista treba da teži kao koraku ka krajnjem cilju: omogućavanju korisniku arhivske građe, primarno historičaru – istraživaču, što jednostavnije i efikasnije korištenje arhivske građe. Stoga nije začuđujuće da ovakva publikacija, koja objavljuje historijsku građu – arhivske izvore sa komentarima, o Brčkom u periodu austroугarske uprave nad Bosnom i Hercegovinom, dolazi iz pera magistra historijskih nauka i arhivskog savjetnika, uposlenika Arhiva u Tuzli i Službe za arhiv u Brčkom. Publikovanje arhivske građe, odnosno historijskih izvora predstavlja jedan od ključnih iskoraka da se važno pitanje austroугarske uprave nastavi istraživati, te se na taj način doprinese i izučavanju historije Brčkog i njegove neposredne okoline.

Tema ove publikacije su dakle historijski izvori, odnosno arhivska dokumenta i periodika (štampa) koji svjedoče o izgradnji društva u novostvorenim administrativno-upravnim okvirima u periodu od 1878. do 1918.

godine, kroz aspekte političkog, ekonomskog i društvenog života Brčkog i okoline. Autor u predgovoru ističe da u istraživanju prošlosti Brčko distrikta Bosne i Hercegovine nije sistemski korištena arhivska dokumentacija Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu koja se čuva u Arhivu Bosne i Hercegovine, kao ni periodika iz perioda prije 1918. godine. Dodatno, u pojedinim naučnim radovima su obrađivani samo određeni periodi i teme, ali bez sistemskog istraživanja zasnovanog na arhivskoj građi koja bi obuhvatila prezentaciju primarnih i sekundarnih historijskih izvora tog perioda. Stoga je i cilj ovakve publikacije dati osvrt i izvore za najvažnije odluke i događaje koji su utjecali na razvoj ovog područja u političkom, demografskom, društvenom, privrednom i kulturološkom pogledu za vrijeme ovog prelomnog perioda u razvoju Brčkog.

Publikacija sadrži predgovor na bosanskom i engleskom jeziku, te više poglavlja, odnosno cjelina. Svojevrсна uvodna cjelina nosi naziv *Komentar zapisnika Gradskog poglavarstva Brčko*, u kojem autor ističe da su zapisnici Gradskog poglavarstva Brčko sastavni dio arhivske građe Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu, te da su kroz njih zabilježeni mnogi detalji rada ovog poglavarstva: predmeti sjednica, dodjele nagrada i priznanja, informacije o ulaganju u trgovinu i školstvo, humanitarni rad, aktivnosti na zdravstvenoj zaštiti stanovništva i slično.

Prvo poglavlje posvećeno je periodu *osmanske uprave u Brčkom*, te uključuje informacije o historijskim izvorima iz osmanskog perioda i autorima koji su pisali o Brčkom u ovom periodu (Hamdija Kreševljaković i Osman A. Sokolović). U periodu osmanske uprave izlazile su i novine *Kalendar Salname-i vilajeti-Bosna* (Godišnjak Bosanskog ejaleta), a određeni dijelovi koji se odnose na Brčko dati su u prevodu sa staroosmanskog na bosanski jezik (ukupno je prezentiran prevod za 13 salnama).

Drugo poglavlje bavi se periodom *austrougarske uprave nad Bosnom i Hercegovinom*, te čitaocu daje osnovne podatke o okupaciji Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske monarhije 1878. godine, te o radu i ulozi Zajedničkog ministarstva finansija i Zemaljske Vlade za Bosnu i Hercegovinu. Autor pruža podatke o šest okružnih oblasti, koje su preuzete od osmanske uprave. Naredbom od 29. jula 1882. godine preustrojena je sva uprava u Bosni i Hercegovini i formirani su kotarski uredi, te je jedan dio poglavlja posvećen i Kotaru Brčko. Nakon ovog historijskog dijela, ponovo su nam ponuđeni historijski izvori na koje se historijski, uvodni dio, poglavlja i naslanja. Ovi izvori uključuju: zaključak Berlinskog kongresa od 13. jula 1878. godine, Konvenciju (Ugovor) sklopljen 21. aprila 1879. godine između Austro-Ugarske i Osmanskog carstva, Carsku proklamaciju od 5. oktobra 1908. godine, popis predstojnika kotara Brčko u periodu austrougarske uprave, podatke o stanovništvu opštine i kotara Brčko (po popisima stanovništva od 1879. godine, 1885. godine i 1910. godine).

Treće poglavlje nosi naziv *Brčko u periodu austrougarske uprave*, te slično prethodnom poglavlju, započinje sa historijskim pregledom koji sadrži podatke o kategorijama općina kakve je Austro-Ugarska zatekla po okupaciji Bosne i Hercegovine. Segment koji potom slijedi nudi nam historijske izvore o

gradonačelnicima Brčkog u toku austrougarske uprave: Jovanu J. Čeloviću, Mehmed-agi (Mehagi) Islamoviću, Mustaf-agi (Mujagi) Mulamehmedoviću, Hadži Salih-agi Kučukaliću i Mehmed-agi (Mehagi) Kučukaliću. Također, autor prezentira i kraće biografije podgradonačelnika u ovom periodu: Toše Kojdića, Stevana Kovačevića i Tanasija (Tane) Božičkovića. Slične biografije ponuđene su i za zastupnike u Gradskom vijeću Brčkog u periodu austrougarske uprave Bosnom i Hercegovinom. Dodatna potpoglavlja o historijskim izvorima nude nam informacije o izborima u Brčkom održanima 1900, 1910. i 1913. godine, o prihodima grada Brčkog (vrste daća-poreza koje su naplaćivane), o stanovništvu (po popisima stanovništva iz od 1879. godine, 1885. godine i 1910. godine) i slično.

Četvrto poglavlje knjige, *Uređenje grada*, nudi historijski pregled razvoja Brčkog od osmanskog perioda, kada je grad bio značajno trgovačko mjesto, do predstavljenih projekata Alijage Kučukalića na izgradnji medrese, popravkama puteva i mostova, aktivnostima Gradskog poglavarstva na uljepšavanju grada i dr. Kao historijski izvor, prezentirano je nekoliko obimnih zapisnika Gradskog poglavarstva iz perioda 1905-1915. godine sa pregršt značajnih i zanimljivih podataka o investicijama u gradsku infrastrukturu.

Peto poglavlje knjige bavi se granom privrede kojoj Brčko primarno duguje svoj razvoj, *trgovinom*. I u okviru ovog poglavlja autor je predočio niz zapisnika Gradskog poglavarstva Brčko iz kojih vidimo aktivnosti na eksproprijaciji imovine, potpomaganje trgovine izmjenama pravilnika o daćama, rješavanje molbi trgovaca, trgovačke efekte pojave gusjenica na stablima šljive, pojavu kolere i drugo. Među historijskim izvorima za ovo poglavlje navedena je i periodika, a koja uključuje *Izvjestaj o vijećanju o anketi o uređenju trgovine suhom šljivom i pekmezom*, objavljen u „Sarajevskom listu“.

Šesto poglavlje posvećeno je *Prvoj posavačkoj izložbi u Brčkom*, koja je održana od 15. do 22. septembra 1912. godine. O organizaciji iste autor nudi pregršt detalja, ali i izvore u vidu zapisnika Gradskog poglavarstva, korespondenciju sa kotarskim predstojnikom Nikodemovitzom, te članke periodike iz „Sarajevskog lista“ koji se odnose na pokretanje i realizaciju ideje održavanja izložbe, izazove sa kojima se organizator susretao, te zasluge pojedinaca. Za uspješnu realizaciju izložbe formirani su Glavni odbor i pododbori za stočarstvo i perad, za trku, za ukonačenje i za ženski ručni rad, te su u okviru ovog dijela poglavlja pobrojani članovi navedenih odbora kao i izlagači na izložbi (pčelari, voćari, poljoprivrednici i drugi), učesnici utrka, dobitnici nagrada, diploma i priznanja za različite kategorije na izložbi i slično.

Sedmo poglavlje naslovljeno je *Bankarstvo*. Osnivanje bankarskih zavoda neminovno je slijedilo trgovački razvoj i bilo svojevrsan preduslov za poboljšanje uslova za razvoj trgovine. U Brčkom je u periodu austrougarske uprave djelovalo šest bankarskih zavoda. Poglavlje pruža obilje podataka, primarno na osnovu periodike, o osnivanju i radu Prve štedionice u Brčkom, Filijale Privilegovane zemaljske banke za Bosnu i Hercegovinu u Brčkom, Srpske trgovinske banke, Prve muslimanske banke u Brčkom, Privilegovane

agrarne i komercijalne banke za Bosnu i Hercegovinu – Filijala Brčko i Hrvatske posavske banke d.d. u Brčkom.

Osmo poglavlje, ujedno i posljednje u okviru publikacije, posebno je značajno za one zainteresirane za direktan uvid u arhivsku dokumentaciju koja se odnosi na Brčko austrougarskog perioda. Isto donosi reprinte arhivske građe iz fondova Arhiva Bosne i Hercegovine koji se odnose na Brčko i o kojima je bilo riječi i u prethodnim poglavljima. Na 25 stranica predočeni su tako zapisnici sa sjednice Gradskog poglavarstva Brčko, iskazi birača, zapisnici Izborne komisije za izbor Gradskog vijeća Brčko, iskazi broja osvojenih glasova pojedinih kandidata, iskazi prihoda za 1904, 1905, 1906, 1907. i 1908. godinu, iskazi prihoda od općinskih daća iz 1906, 1907. i 1908. godine, iskazi ulaganja (1905-1909), te raspored Prve posavačke izložbe u Brčkom.

Na kraju, knjiga sadrži zaključak na bosanskom i engleskom jeziku, popis ilustracija, popis izvora i literature, registar ličnih imena i registar geografskih pojmova, izvode iz recenzija, te kratku biografsku notu o Esafu Leviću, autoru publikacije.

Publikovanje primarnih i sekundarnih historijskih izvora ključan je doprinos ka stvaranju jasnije i preglednije historijske slike Brčkog i okoline u periodu austrougarske uprave, koji nas vodi ka kvalitetnijem izučavanju i boljem poznavanju prošlosti Brčkog, a samim time i razvoju bosanskohercegovačke historiografije. Dodatno, ovakva publikacija omogućava da širi krug čitalaca na raspolaganju ima arhivske dokumente od izuzetne vrijednosti, sa iscrpnim podacima i činjenicama, što će omogućiti stvaranje objektivnije i cjelovitije slike vezane za različit niz procesa, događaja i ličnosti iz prošlosti Brčkog. S obzirom na navedeno, publikaciju preporučujemo stručnoj, ali i široj čitalačkoj javnosti zainteresiranoj za historiju Brčkog i Posavine.